

INVALIDILIITTO ry

TILINPÄÄTÖS JA
TOIMINTAKERTOMUS

1.1. - 31. 12. 2016

17.3.2017

INVALIDILIITTO RY
TASEKIRJA 31.12.2016

SISÄLLYSLUETTELO

I	
Toimintakertomus	1-6
II	
Tuloslaskelma ja tase	7-10
Rahoituslaskelma	11
Liitetiedot	12- 21
Allekirjoitukset ja tilinpäätösmerkintä	22
Kirjanpitokirjojen luettelo	23

Invalidiliitto ry

Hallituksen toimintakertomus

Toimintaympäristöstä

Pääministeri Juha Sipilän hallitus on toiminut monella suunnalla siten, että Invalidiliiton jäseniin erilaiset lainsäädännön muutokset ja kehittämistoimet tuovat joko suoranaisia vaikutuksia tai vaikuttavat ainakin välillisesti. Sipilän hallitus on toiminut strategisen hallitusohjelman antamisesta 29.5.2015. Hallituksen tavoitteena on ollut nostaa Suomen talous kestäväksi kasvun ja kohenevan työllisyyden uralle sekä turvata julkisten palvelujen ja sosiaaliturvan rahoitus. Strategisen hallitusohjelmansa mukaisesti hallitus alkoi viedä eteenpäin monia uudistuksia, joista Invalidiliiton ja konsernin kannalta keskeisimpiä ovat:

- Sosiaali- ja terveystoimen lainsäädäntöjen kokonaisuudistus, joka koskee jäseniämme monilla tavoin.
- Vammaislainsäädännön uudistamista jatkettiin edellisen hallituksen linjausten mukaisesti.
- Sosiaali- ja terveysministerit yhdessä perustivat Kuntoutuskomitean, jonka tehtävänä on kuntoutuksen kokonaisuudistuksen tekeminen.
- Opetus- ja kulttuuriministeriö käynnisti *ammattikoulutuksen reformin*, jonka mukaisesti koko ammatillisen koulutuksen lainsäädännöt kootaan yhteen ja rahoitusperusteet myös uudistetaan.
- Ympäristöministeriö käynnisti rakentamismäärien muuttamisen, jossa erityisesti esteettömyyteen liittyvät normien muutokset olivat Liiton tarkastelussa.
- Liikenne- ja viestintäministeriön ns. liikennekaari uudistus toi inva-taksien normistoihin monia jäsenillemme tärkeitä kysymyksiä.
- Vammaisneuvostot tulivat pakollisiksi kuntiin jo aiemmin ja samaa ”pakollisuuden” keskustelua jatkettiin ns. SOTE- uudistuksen yhteydessä.
- Suomeen rakennettiin uusi rahapeliyhtiö, johon yhdistettiin Veikkaus, Raha-automaattiyhdistys (RAY) ja Fintoton. Yhtiön nimeksi tuli Veikkaus Oy.

YK vammaissopimus

Suomen valtio ratifioi 10.6.2016 YK:n vammaisten ihmisten yleissopimuksen sekä sitä koskevan lisäpöytäkirjan. Ratifioinnin edellytyksenä oli, että kehitysvammaisten erityishuoltoa koskevaan lakiin tehdään korjaukset tahdosta riippumattomaan hoitoon. Vuonna 2016 tuli voimaan kehitysvammaisten erityishuollon säädökset tarkkarajaisemmassa tahdosta riippumattoman hoidon edellytyksistä. Samalla vahvistettiin kehitysvammaisten itsemääräämisoikeutta, mikä edellyttää rajoitustoimenpiteiden käytön viimesijaisuutta. Tämän lisäksi yhdenvertaisuuslakia uudistettiin suhteessa YK:n vammaisyleissopimuksen asettamiin edellytyksiin. Vammaisuus kiellettyä syrjintäperusteena sai yhdenmukaisen turvan suhteessa muihin syrjintäperusteisiin. Tämän lisäksi yhdenvertaisuuslakiin säädettiin erityinen velvoite vammaisuuden perusteella suoritettavista kohtuullisista mukautuksista.

YK:n vammaisyleissopimuksella taataan vammaisille ihmisille täydet ihmisoikeudet, estetään syrjintää sekä edistetään esteettömyyttä. Sopimuksen täytäntöönpanoa valvomaan nimettiin Suomessa viranomaistaho ja samalla perustettiin sopimuksen koordinoitijajärjestelmä. Invalidiliitolla on mahdollisuus asiantuntijansa kautta olla mukana eduskunnan oikeusasiamiehen kanslian yhteydessä toimivan ihmisoikeuskeskuksen alaisessa ihmisoikeusvaltuuskunnassa sekä sen pysyvän jaoston vammaisten ihmisoikeuskomitean (VIOK) toiminnassa. Invalidiliitto on nostanut 2016 esille vammaisten ihmisoikeustilanteen valtioneuvoston perus- ja ihmisoikeustoimintaohjelman valmisteluun liittyvissä kuulemistilaisuuksissa. Myös yhdenvertaisuuslain tavoitteita ryhdyttiin implementoimaan läpileikkaaviksi vammaispolitiikan näkökulmiksi.

Invalidiliitto seurasi vammaislakien uudistamishanketta, teki tiivistä yhteistyötä valmistelevien virkamiesten kanssa, osallistui vammaislainsäädännön teemakohtaisiin työkokouksiin ja antoi juridisia kommentteja valmistelutyön pohjaksi sekä otti kantaa hallitusohjelman mukaisiin säästötavoitteisiin. Hallitus luopuikin vammaispalveluihin liittyvästä ikärajan asettamisesta. Invalidiliitto oli asiantuntijana STM:n ja THL:n järjestämissä vammaislainsäädännön uudistamista koskevissa työkokouksissa. Vaikuttamistoiminnassa annettiin laaja-alaista asiakas- ja sidosryhmäkonsultaatiota vammaispalveluihin liittyen.

Isoin hallituksen uudistuksista oli koko sosiaali- ja terveydenhuollon uudistaminen ns. SOTE-uudistus. Hallituksen tavoitteena on julkisten sosiaali- ja terveyspalvelujen järjestämisvastuun kokoaminen kuntaa suuremmille itsehallintoalueille – maakunnille, joita tulee olemaan 18. Jäsentemme kannalta suurimmat SOTE:een liittyvät kysymykset liittyivät ns. valinnanvapauteen ja sitä määrittävään lainsäädäntöön.

Sote- ja maakuntauudistus on toteutuessaan suurimpia hallinnon ja toimintatapojen uudistuksia, mitä Suomessa on tehty. Muutos koskettaa kaikkien kansalaisten palveluja ja se tulee vaikuttamaan merkittävästi myös vammaisten kansalaisten sosiaali- ja terveyspalveluiden järjestämiseen ja tuottamiseen. Muutokset koskevat myös sosiaali- ja terveydenhuollon rahoitusta, ohjausta ja verotusta. Tavoitteena on, että sosiaali- ja terveyspalvelujen järjestäminen ja muita alueellisia tehtäviä siirtyy maakunnille 1.1.2019. Liitto on aktiivisesti mukana uudistuksissa ja antoi vuoden aikana useita kommentteja ja lausuntoja.

Toiminta tilikauden aikana

Muutoksia Invalidiliitossa

Liittohallitus aloitti vuoden hieman uusitulla kokoonpanolla, koska pääjohtajaksi valittu Petri Pohjonen oli toiminut Invalidiliiton liittohallituksen puheenjohtajana 2014 - 2015. Liittohallituksen puheenjohtajana aloitti Pekka Hätinen, 1. varapuheenjohtajana Liisa Leppäkorpi ja 2. varapuheenjohtajana Keijo Kaskiaho. Lisäksi uutena hallituksen jäsenenä aloitti Jan Huopainen. Muutoin liittohallituksen kokoonpano säilyi ennallaan.

Liiton organisaatiota kehitettiin entistä paremmin vastaamaan edunvalvonnan ja jäsenten palvelujen lisäantuvia tarpeita. Tämän vuoksi liiton järjestötoiminta-yksikkö jaettiin kahteen osaan: järjestötoiminta ja yhteiskuntasuhteet. Järjestöjohtajaksi nimitettiin Terhi Jussila (edellisen järjestöjohtajan Anssi Kempin siirryttyä toisen työnantajan palvelukseen) ja yhteiskuntasuhdejohtajaksi Laura Andersson.

Liittovaltuuston kevätkokous pidettiin 20.–21.5.2016 Scandic Parkissa Helsingissä. Liittovaltuusto hyväksyi kokouksessaan Invalidiliiton strategiaan pohjautuvan toiminnan ja talouden painopisteet vuodelle 2017 sekä hyväksyi Invalidiliitto-konsernin ja Invalidiliitto ry:n vuoden 2015 toimintakertomuksen ja tilinpäätöksen. Valtuuston syyskokous pidettiin 18.- 19.11.2016 Scandic Vierumäellä. Syyskokouksessa liittovaltuusto käsittelee mm. liiton talousarvioin.

Invalidiliiton jäsenet

Invalidiliitossa oli vuoden lopussa 149 jäsenyhdistystä, joista 131 paikallista ja 14 diagnoosipohjaista yhdistystä. Valtakunnallisia fyysisesti vammaisia edustavia jäsenyhdistyksiä olivat lisäksi Selkäydinvammaiset Akson ry, Suomen Amputoidut ry, Asevelvollisena vammautuneiden tuki ry ja Rusetti - Vammaisten naisten valtakunnallinen yhdistys ry. Liiton paikallisissa jäsenyhdistyksissä oli varsinaisia jäseniä 24 513 (25 295) ja kannatusjäseniä 2 094 (1 753). Diagnoosipohjaisissa yhdistyksissä varsinaisia jäseniä oli 2 349 (2 328) ja kannatusjäseniä 194 (222) sekä valtakunnallisissa yhdistyksissä varsinaisia jäseniä 1 013 (879) ja kannattajajäseniä 37 (35).

Strategian toteuttaminen eteni

Voimassa olevan strategian visio yhdenvertainen ja esteetön Suomi koettiin edelleen erittäin hyväksi. Se sisältää kiteytetysti liiton ja konsernin keskeisen tavoitteen. Vuoden aikana uudistettiin Invalidiliiton suunnittelua siten, että liittohallitus päätti ja esitti liittovaltuustolle hyväksyttäväksi tulevan vuoden eli 2017 painopisteet strategian pohjalta. Liittovaltuusto hyväksyi syksyn kokouksessaan neljän olemassa olevan painopisteen (kaikille avoin vammaisjärjestö; esteettömyyden arvostetuin asiantuntija; kattavimmat palveluketjut; halutuin palveluiden tuottaja) lisäksi seuraavat kaksi painopistettä:

- Sosiaali- ja terveydenhuollon palvelurakenne-uudistus (SOTE)
- Sosiaalinen ja taloudellinen yhdenvertaisuus

Liiton vuosisuunnittelu rakennettiin kokonaisuudessaan strategisten tavoitteiden ja painopisteiden mukaisesti ja siten vahvistettiin henkilöstön ymmärrystä siitä, miten jokaisen omakin työ tukee liiton strategian toteuttamista.

Konsernin ohjausta selkeytettiin

Vuoden aikana uudistettiin liiton ja konsernin yhtiöiden johdon johtamismallia ja yhteistyötä sekä kehitettiin omistajapolitiikkaa. Liittokonsernin johtamista uudistettiin perustamalla Konsernin johtoryhmä, johon kuului yhtiöiden toimitusjohtajat ja rehtori sekä viestintäjohtaja. Liiton ohjausta tekemään perustettiin liiton ohjausryhmä, johon kuuluvat liiton johtajat. Molempia johtaa pääjohtaja. Liiton konsernissa käynnistettiin Konsernin johtoryhmän ohjauksessa mm. ICT:n, viestinnän ja henkilöstöasioiden konserniyhteistyön selkeyttäminen.

Invalidiliiton konserniin kuuluivat toimintavuonna isoimpina yhtiöinä Invalidiliiton Asumispalvelut Oy (Validia Asuminen), Invalidiliiton Kuntoutus Oy (Validia Kuntoutus) ja Lapin Kuntoutus Oy. Yhtiöiden osalta toimintavuosi oli kohtalainen ja Validia Kuntoutus pääsi vuoden aikana ensimmäisen kerran pieneen positiiviseen tulokseen. Validia Kuntoutus perustettiin 1.5.2014, joten viime vuosi oli toinen kokonainen toimintavuosi.

Vaikuttamistoiminta

Invalidiliiton laki- ja palveluneuvonta olivat keskeinen osa vaikuttamistoimintaa. Invalidiliitto antoi vuoden aikana 48 lausuntoa ja kommentteja lukuisiin eri aihealueeseen. Invalidiliiton lakiasiantuntijat pitivät 56 asiantuntijaluentoa. Tämän lisäksi Invalidiliitto osallistui Vammaisfoorumin antamien usean lausunnon koamiseen.

Esteettömyysosaamisen kokoaminen ja yhteisen ymmärryksen lisääminen

Esteettömyyskeskus ESKE jatkoi esteettömyysosaamisen edistämistä "yhden luukun periaatteella". edelleen lisättiin verkostoyhteistyötä esteettömyydestä hyötyvien tahojen kanssa. Vuonna 2016 esteettömyyden yhteistyöverkosto eli Esteettömyys-yhteistyöfoorumi kokoontui kaksi kertaa. Kutsut lähetettiin 32 valtakunnalliselle järjestölle ja tapaamisiin osallistui edustajat 14 järjestöstä. Kutsuttujen joukossa oli 10 uutta tahoa, joista kahdesta tuli edustaja paikalle. Osana liiton strategiaa jatkettiin liiton toimitilojen esteettömyyskartoituksia. Vuonna 2016 kartoitettiin 11 Validia Asumisen kohdetta sekä aloitettiin Validia Ammattiopiston tilojen kartoitus. Kartoitusten yhteydessä järjestettiin infotilaisuudet esteettömyydestä kohteiden henkilöstölle ja jaettiin heille kirjallista materiaalia.

Nuorisotoiminta

Nuorisotoiminta keskittyi vuonna 2016 vaikuttamistoimintaan. Vuoden aikana vierailtiin eduskunnassa ja osallistuttiin hallituksen säästöjä vastustavaan mielenosoitukseen sekä Pride-kulkueeseen. Nuoret perehtyivät vaikuttamiseen marraskuussa INTO-pajassa Tampereella. Nuoria osallistui myös aluetoiminnan suunnitteluun muutamilla alueilla. Nuoret osallistuivat runsaasti myös nuorisoyhteistyö Seitin tapahtumiin ja toimintaan. Nuorisotyöryhmä INTO kokoontui neljä kertaa ja piti vanhan työryhmän kanssa perehtymisseminaarin. Kokouksissa suunniteltiin nuorten tapahtumia ja toimintaa sekä käsiteltiin

Ammatillinen koulutus

Opetus- ja kulttuuriministeriö toteutti hallitusohjelman mukaisesti ammatillisen koulutuksen reformia ja valmisti koko ammatillisen koulutuksen lainsäädäntö luonnoksen, joka sisälsi niin toimintalainsäädännön kuin rahoituksen uudistamisen. Lisäksi ministeriö valmisti mittavan rahoitusleikkauksen, joka lopullisesti toteutui vuoden 2017 alusta eikä suoranaisesti liittynyt reformiin. Ammatillisen koulutuksen lakiehdotukset olivat lausunnoilla ja etenivät vuoden 2017 aikana eduskuntaan. Tarkoitus on saada uudet ammatillisen koulutuksen lait voimaan 1.1.2018.

Invalidiliitto ry ja S. ja A. Bovalliuksen säätiö sr käynnistivät vuoden alussa neuvottelut uuden yhteisen koulutustoimintaa ylläpitävän yhtiön perustamiseksi. Neuvottelut etenivät ripeästi ja molempien osapuolten hallinnon hyväksyivät esitettyjä linjauksia neuvottelujen edetessä. Opetus- ja kulttuuriministeriö päätti myös syksyn aikana taloudellisesti tukea mahdollista uuden yhtiön perustamista ja siihen liittyviä erillisiä käynnistämiskustannuksia. Lopulta Invalidiliitto ja ja Bovallius säätiö perustivat koulutustoiminnoilleen uuden osakeyhtiön 5.1.2017. Yhtiö ylläpitää ja kehittää ammatillista erityisopetusta erityisesti fyysisesti vammaisille ja toimintaesteisille sekä kuulovammaisille ja kommunikaatioesteisille opiskelijoille. Invalidiliitto omistaa osa-

keyhtiöstä 57 % ja Bovallius-säätiö 43 %. Invalidiliiton Validia Ammattiopisto ja Bovallius-säätiön Bovallius-ammattiopisto jatkavat vuoden 2017 toimintaansa normaalisti. Uusi yhteinen oppilaitos aloittaa 1.1.2018.

Kokonaistuotot

Ammatillisen kuntoutuksen tuotot olivat 21,4 miljoonaa euroa (2015 21,4 m€, 2014 21,6 m€). Seesam Työkeskuksen liiketoiminnan myynti Invalidisäätiölle 2016 alusta lukien vähensi ammatillisen kuntoutuksen tuottoja edellisvuodesta noin 1.0 miljoonaa euroa, Järvenpään ammattiopiston tulot vastaavasti kasvoivat miljoonalla eurolla.

Varainhankinnassa tuotot alenivat edellisen vuoden tasosta ollen yhteensä 2,2 miljoonaa euroa (2015 2,2 m€, 2014 2,3 m€). Kiinteistötoiminnan tuotot olivat 11,2 miljoonaa euroa, joka oli kasvua edellisvuodesta 1,0%. Sijoitustoiminnan tuotot olivat 0,7 miljoonaa euroa. Tulosta heikensi kuitenkin Kumpulantien huoneistojen kirjanpitoarvon alaskirjaus 0,7 miljoonan euron verran. Julkisia yleisavustuksia tuloutui 1,5 miljoonaa euroa. Tilikauden tulosta paransivat Rovaniemen ja Jyväskylän kuntoutuskiinteistöjen myynnit yhteensä 4,1 miljoonan euron verran.

Liiton kokonaistuotot olivat 45,4 miljoonaa euroa (2015 41,8 m€, 2014 48,1 m€). Tilikauden tulos oli 2,2 miljoonaa euroa positiivinen.

Konsernin tuotot

Konsernin kokonaistuotoista (ilman pysyvien vastaavien myyntituottoja) 14,5 prosenttia (vuonna 2014 14,9% 2014 15,0%) kertyi ammatillisesta kuntoutuksesta ja 17,3 prosenttia (vuonna 2015 17,8%, 2014 17,6%) lääkinnällisestä ja sosiaalisesta kuntoutuksesta. Asumispalveluiden osuus kokonaistuotoista oli 43,9 prosenttia (vuonna 2015 44,8%, 2014 46,1%) kiinteistötoiminnan 7,5 prosenttia (vuonna 2015 7,7%, 2014 7,1%) ja muiden toimintojen yhteensä 16,7 prosenttia (vuonna 2015 14,9%, 2014 14,2%).

Asumispalvelutoiminnan kokonaistuotot olivat 75,4 miljoonaa euroa (2015 74,8 m€, 2014 76,4 m€). Kysyntä on jatkunut kohtalaisena kaikissa yksiköissä. Lapin Kuntoutus Oy:n liikevaihto oli 6,5 m€ (2015 7,4 m€, 2014 8,1 m€). Invalidiliiton Kuntoutus Oy:n liikevaihto oli 19,4 m€ (2015 18,3 m€, 1.5.-31.12.2014 11,5 m€). Konsernin kokonaistuotot mukaan lukien pysyvien vastaavien myyntituotot olivat 148,9 miljoonaa euroa (2015 144,6 m€, 2014 144,8 m€). Tilikauden tulos oli 6,0 miljoonaa euroa positiivinen.

Konsernilla ei ole varsinaista tutkimus- ja kehitystoimintaa.

Talouden tunnusluvut

Luvut tuhansia euroja

	Invalidiliitto ry			Konserni		
	2016	2015	2014	2016	2015	2014
Kokonaistuotot	45 406	41 806	48 065	148 843	144 579	144 780
Tilikauden tulos	2 269	567	1 568	6 024	2 042	-531
Osuus liikevaihdosta	5,0 %	1,4 %	3,3 %	4,0 %	1,4 %	-0,4 %
Taseen loppusumma	112 347	110 028	109 921	150 587	142 922	142 887
Omavaraisuusaste %	83,2 %	81,6 %	79,0 %	69,4 %	67,9 %	67,0 %
Oman pääoman tuotto	3,6 %	0,9 %	2,6 %	8,4 %	3,0 %	-0,8 %

Henkilöstö

Liiton palveluksessa oli vuoden lopussa 527 (2015: 539, 2014: 516) työntekijää. Keskimääräinen henkilömäärä vuoden 2016 aikana oli 452 (2015: 440, 2014: 537). Osa-aikaisten osuus oli 24,8 % (2015: 20,8%, 2014: 16,3%), ja määräaikaisten osuus 42,7 % (2015: 38,4%, 2014: 27,0%). Tilivuoden aikana maksettujen palkkojen ja palkkioiden kokonaissumma oli 15,2 miljoonaa euroa (2015 14,5 m€, 2014 17,9 m€).

Konsernin henkilöstö

Konsernin palveluksessa oli vuoden lopussa 2 469 (2015: 2440, 2014: 2451) työntekijää. Keskimääräinen henkilömäärä vuoden 2016 aikana oli 2 464 (2015: 2412, 2014: 2572). Osa-aikaisten osuus oli 39,0 % (2015: 33,0%, 2014: 32,0%), ja määräaikaisten osuus 31,7% (2015: 19,7%, 2014: 18,1%). Tilivuoden aikana maksettujen palkkojen ja palkkioiden kokonaissumma oli 72,0 miljoonaa euroa (2015 71,6 m€, 2014 73,4 m€).

Investoinnit

Investoinnit aineellisiin ja aineettomiin hyödykkeisiin olivat liitossa vuonna 2016 yhteensä 4,6 miljoonaa euroa (2015 3,8 m€, 2014 4,3 m€). Merkittävimmät investoinnit kohdistuivat palvelutalojen korjauksiin ja Validia Ammattiopiston uudisrakennuksen rakentamiseen.

Liiton investointien lisäksi konsernin muissa yhtiöissä investointiin pääasiassa tilojen korjauksiin, ohjelmistoihin ja koneisiin ja kalustoon yhteensä 6,1 m€. Koko konsernin investoinnit olivat yhteensä 10,7 miljoonaa euroa (2015 7,2 m€, 2014 8,7 m€).

Invalidiliitto-konsernissa 2016 tehdyssä ilmapiirimittauksessa vastausprosentti oli 65 % (55 % vuonna 2015). Henkilöstön tyytyväisyys johtamiseen asteikolla 1-5 oli 3,46 (3,40) ja lähiesimiestyöhön 3,64 (3,72). Työntantajakuva oli 3,62 (3,56). Työntantajakuvassa oli yksi kysymys myös suosittelemisesta (Suosittelemme omaa työpaikkaani hyvänä työpaikkana). Vuonna 2016 tämä indeksi oli 3,36 (3,28).

Sairauspoissaoloja on määrätietoisesti haluttu vähentää kiinnittämällä huomiota työhyvinvointiin ja varhaisen välittämiseen. Sairauspoissaolojen erityisenä painopisteenä olivat 4-30 pv:n mittaiset poissaolot ja niissä laskua oli -3224 päivää (15,7 %). Pitkien sairauspoissaolojen lisääntymisestä johtuen sairauspoissaolojen kokonaismäärä konsernissa kuitenkin nousi vuoteen 2015 verrattuna 1631 päivää. Laskennallisesti jokaisella työntekijällä olisi ollut sairauspoissaoloja noin 18,1 päivää viime vuonna. Laskennassa on käytetty seuraavia vuoden 2016 lukuja: sairauspoissaoloja yhteensä 44701 päivää ja työntekijöitä keskimäärin 2464.

Muutokset konsernirakenteessa

Tilikauden aikana liitto osti n 8% osuuden Kiinteistö Oy Neurotalon osakkeista, kaupan jälkeen liiton omistusosuus yhtiössä on 51,3% osakekannasta. Invalidiliiton Asumispalvelut Oy hankki Koy Haapaniemen Palvelukeskuksen koko osakekannan 4.4.2016. Yhtiö fuusioitiin 31.12.2016 Invalidiliiton Asumispalvelut Oy:öön.

Arvio merkittävimmistä riskeistä ja epävarmuustekijöistä

Liitossa ja Invalidiliitto-konsernissa riskienhallinta tarkoittaa systemaattista ja ennakoivaa tapaa analysoida ja hallita toimintaan liittyviä mahdollisuuksia ja uhkia. Riskienhallinta perustuu tietoisuuteen keskeisistä strategisista, toiminnallisista, rahoituksellisista ja vahinkotapahtumiin liittyvistä riskeistä. Hallitus vastaa liiton ja konsernin riskienhallintapolitiikasta osana toiminnallista ja taloudellista päätöksentekoa. Hallitus on määritellyt hallintosäännön sekä sisäisen valvonnan ohjeiden perusteella toimivallat ja vastuut organisaation eri tasoilla. Strategisia ja toiminnallisia riskejä arvioidaan ja niille haetaan ratkaisukeinon toiminnan suunnittelu- ja seurantarjestelmän avulla. Suunnitelmien toteutumista seurataan kuukausi- ja osavuosisikatsauksilla sekä erillisraportoinnin avulla.

Valta-osa liiton ja konsernin pääomista on sidottu palvelutalokiinteistöihin ja kuntoutuslaitoksiin. Siten esimerkiksi tulipalo tai pitkäkestoinen tilojen käytössä poissaolo voivat aiheuttaa merkittäviä omaisuus- ja keskeytysvahinkoja. Konserni suojautuu tällaisilta riskeiltä aktiivisella kiinteistöjen hoidolla sekä tarkistamalla säännöllisesti vakuutusturvansa laajuutta.

Konsernin rahoitus on keskitetty liittoon, ja tytäryhtiöiden rahoitus hoidetaan pääsääntöisesti konsernin sisäisillä lainoilla. Liitto vastaa konsernin likvidiylijäämän sijoittamisesta hallituksen hyväksymän sijoituspolitiikan mukaisesti. Vähintään 50% sijoituksista on sijoitettava korkoinstrumentteihin. Konsernin kassavirroista valtaosa on euromääräistä, joten altistuminen valuuttariskille on vähäistä. Korkoriskien hallitsemiseksi konsernin lainaotto on hajautettu kiinteä- ja vaihtuvakorkoihin markkinatilanteesta riippuen.

Vaihtuvakorkoisten lainojen osuus konsernin lainakannasta oli tilivuoden lopussa 20,5 miljoonaa euroa, eli 100,0% koko lainakannasta. Näistä 9,1 miljoonaa euroa on suojattu korkokattosopimuksin tai lainat kuuluvat valtion korkotukilainsäädännön piiriin.

Lähipiiri

Invalidiliiton lähipiiriin kuuluvat liittohallituksen jäsenet, valtuuston puheenjohtaja, toimitusjohtaja sekä johtoryhmä ja kuntoutuskeskusten johtajat sekä heidän läheiset perheenjäsenet, sekä konserni- ja osakkuusyritykset. Konsernissa lähipiiriin kuuluvat konserniyritysten hallitukset, toimitusjohtajat sekä konserniyritysten johtoryhmät. Lähipiirien kanssa ei ole tehty olennaisia tai normaalista poikkeavia sopimuksia tai sitoumuksia.

Olellaiset tapahtumat tilikauden päättymisen jälkeen

Invalidiliitto ja S.ja A. Bovalliuksen säätiö sopivat vuoden 2017 alussa yhdistävänsä Invalidiliiton Validia ammattiopiston toiminnan ja S.ja A. Bovallius säätiön Bovallius ammattiopiston toiminnat yhteiseen yhtiöön 1.1.2018 alusta lukien. Asia varten on 2017 alussa perustettu yhtiö, josta Invalidiliitto-konserni omistaa 53% osakekannasta.

Muuten toiminta on jatkunut järjestötoiminnassa, ammatillisessa ja lääkinnällisessä kuntoutuksessa, kiinteistötoiminnassa, varainhankinnassa, asumispalvelutoiminnassa, huoneistojen vuokraustoiminnassa sekä kannatus-tuotemyynnissä ennallaan.

Näkymät vuodelle 2017

Invalidiliittokonsernissa tiivistetään yhteistyötä ja jatketaan konsernien yhteisten palvelujen käyttöä sekä selkeytetään edelleen kunkin yhtiön omien toimien selkeyttämistä. Konsernin ohjaukseen selkeyttäminen jatkuu edellisten vuosien kokemusten pohjalta. Osana konsernin yhteistyön kehittämistä korostetaan johtamisen merkitystä ja lisätään invalidiliiton jäsenten – fyysisesti vammaisten ja toimintaesteisten – ymmärrystä henkilöstön eri tasoilla sekä vaikuttamisviestintää ja yhteiskuntasuhdetoimintaa.

SOTE uudistus edellyttää jatkossa vahvempaa edunvalvontaa ja jäsenpalvelujen otetta maakunnallisessa vaikuttamisessa. Suomeen on muodostumassa 18 SOTE-maakuntaa niin hallinnollisesti kuin sosiaali- ja terveystoimen palvelujen tuottajina ja rakentajina. Jäsenistön tiedon- ja palvelujentarve tulee siirtymään lähes kokonaan maakuntiin ja kuntiin kohdistuvat toimet tulevat vähenemään. Maakuntavaalit tullaan käymään ko. vuonna ja monenlainen vaikuttaminen lisääntyy.

Toimintaympäristö myös konsernin yhtiöiden näkökulmasta on muutoksessa. Ammatillisen koulutuksen Bovalliuksen säätiön kanssa perustamamme yhtiö aloittaa vuoden alussa toimintansa ja tulee hakemaan uudistuvassa ammattikoulutuksen lainsäädäntökentässä niin sisällöllisesti kuin valtakunnallisesti rooliaan. Sosiaali- ja terveystoimen kentässä käydään lisääntyvää kilpailua asiakkaista ja ympäristön (isot) yhtiöt joko laajentavat toimintakenttäänsä tai pyrkivät kasvamaan oman toiminta-alueensa entistä voimakkaammiksi toimijoiksi. Tässä muutoksessa on konsernin yhtiöiden oltava entistä kauas katsovia ja ennakoivia. Ympäristön muutosten ennakointi on entistä tärkeämpää ja samalla hankalampaa.

SOTE:n aikataulut tulevat olemaan haastavia, sillä koko uudistuksen oletetaan olevan voimassa 1.1.2019. Toimintamallit, rahoitus, ohjaus jne. tulevat pääministeri Sipilän hallituksen mukaan uudistumaan, joka tarkoittaa todennäköisesti kaikkien Invalidiliiton jäseniin kohdistuvien vammaispalvelujen uudelleen järjestämistä.

Invalidiliitto-konsernin vision saavuttamisessa *yhdenvertainen ja esteetön Suomi* on vielä tekemistä!

TULOSLASKELMA

VAR SINAINEN TOIMINTA

JÄRJESTÖTOIMINTA

	Invalidiliitto- konserni		Invalidiliitto ry	
	1.1. - 31.12.2016	1.1. - 31.12.2015	1.1. - 31.12.2016	1.1. - 31.12.2015
tuotot	418 066,36	536 479,44	418 066,36	536 479,44
julkiset avustukset	1 327 608,42	1 049 824,97	1 327 608,42	1 049 824,97
henkilöstökulut	-1 910 332,87	-1 657 920,42	-1 910 332,87	-1 657 920,42
poistot	-6 954,97	-18 781,58	-6 954,97	-18 781,58
myönnetyt avustukset	-308 629,71	-360 872,37	-308 629,71	-360 872,37
muut kulut	-1 909 974,85	-1 707 869,54	-1 909 974,85	-1 707 869,54
	-2 390 217,62	-2 159 139,50	-2 390 217,62	-2 159 139,50

PALVELUTOIMINTA

Asumispalvelutoiminta

tuotot	65 534 334,46	64 758 125,51	0,00	0,00
henkilöstökulut	-46 325 079,67	-45 535 210,98	0,00	0,00
poistot	-1 393 019,97	-1 020 408,05	0,00	0,00
muut kulut	-15 335 659,82	-15 925 639,43	0,00	0,00
vähemmistöosuus	0,00	-433 984,41	0,00	0,00
lask. verovelan muutos	1 658,52	-7 521,99	0,00	0,00
	2 482 233,53	1 835 360,66	0,00	0,00

Kuntoutustoiminta

Ammatillinen koulutus				
tuotot	1 110 217,04	1 987 119,75	902 727,21	1 807 847,76
julkiset avustukset	20 543 671,00	19 569 209,00	20 543 671,00	19 569 209,00
henkilöstökulut	-13 418 200,79	-12 892 939,47	-13 416 040,79	-12 891 259,47
poistot	-1 348 719,31	-1 166 221,53	-1 199 912,42	-1 006 906,57
muut kulut	-5 228 220,58	-4 914 642,02	-5 173 056,67	-4 877 894,53
siirto rahastoon	-1 664 009,31	-2 663 966,04	-1 664 009,31	-2 663 966,04
lask. verovelan muutos	-6 794,46	3 694,14	0,00	0,00
	-12 056,41	-77 746,17	-6 620,98	-62 969,85

Lääkinnällinen kuntoutus

tuotot	25 813 219,86	25 739 334,24	0,00	0,00
henkilöstökulut	-17 831 348,95	-18 742 781,23	0,00	0,00
poistot	-209 361,52	-198 123,65	0,00	0,00
muut kulut	-7 083 432,62	-7 226 352,02	0,00	0,00
vähemmistöosuus	-87 282,06	-87 607,78	0,00	0,00
	601 794,71	-515 530,44	0,00	0,00

TALOUS JA HALLINTO

tuotot	2 524 355,62	2 650 080,33	2 524 355,62	2 650 080,33
henkilöstökulut	-2 534 953,62	-2 277 555,07	-2 534 953,62	-2 277 555,07
poistot	-34 575,00	-49 570,73	-34 575,00	-49 570,73
muut kulut	-2 082 720,93	-2 140 612,33	-2 082 720,93	-2 140 612,33
	-2 127 893,93	-1 817 657,80	-2 127 893,93	-1 817 657,80

KIINTEISTÖTOIMINTA

Palvelutalokiinteistöt

tuotot	5 172 171,13	5 185 381,36	5 172 171,13	5 185 381,36
poistot	-952 299,44	-970 762,72	-952 299,44	-970 762,72
muut kulut	-4 209 840,62	-3 941 961,41	-4 209 840,62	-3 941 961,41
	10 031,07	272 657,23	10 031,07	272 657,23

Muut kiinteistöt ja huoneistot

tuotot	6 018 027,45	5 891 095,89	6 018 027,45	5 891 095,89
henkilöstökulut	-23 813,42	-22 587,45	0,00	0,00
poistot	-1 878 059,97	-1 970 119,37	-615 409,68	-675 119,44
muut kulut	-3 630 908,54	-2 954 777,76	-4 673 141,44	-4 176 010,60
	485 245,52	943 611,31	729 476,33	1 039 965,85

Käyttöomaisuuden myynti

	4 069 468,09	536 793,33	4 069 468,09	536 793,33
--	---------------------	-------------------	---------------------	-------------------

VAR SINAISEN TOIMINNAN

TUOTTO/KULUJÄÄMÄ

	3 118 604,95	-981 651,38	284 242,96	-2 190 350,74
--	---------------------	--------------------	-------------------	----------------------

TILINPÄÄTÖS 2016
TUOSLASKELMA

8

	Invalidiliitto- konserni		Invalidiliitto ry	
	1.1. - 31.12.2016	1.1. - 31.12.2015	1.1. - 31.12.2016	1.1. - 31.12.2015
VARAINHANKINTA				
Liittomaksut	<u>55 948,00</u>	<u>57 454,00</u>	<u>55 948,00</u>	<u>57 454,00</u>
Liiketoiminta tytäryhtiöt				
tuotot	11 882 164,97	12 095 812,31	0,00	0,00
materiaalit ja palvelut	-1 187 966,57	-1 718 302,90	0,00	0,00
henkilöstökulut	-6 429 332,28	-6 282 559,89	0,00	0,00
poistot	-315 932,18	-292 871,59	0,00	0,00
muut kulut	<u>-3 700 149,98</u>	<u>-3 535 959,46</u>	<u>0,00</u>	<u>0,00</u>
	248 783,96	266 118,47	0,00	0,00
Keräystoiminta				
tuotot	2 096 347,96	2 192 367,03	2 096 347,96	2 192 367,03
henkilöstökulut	-1 131 494,21	-1 135 076,74	-1 131 494,21	-1 135 076,74
poistot	-64,76	-86,35	-64,76	-86,35
muut kulut	<u>-617 938,49</u>	<u>-660 505,71</u>	<u>-617 938,49</u>	<u>-660 505,71</u>
	346 850,50	396 698,23	346 850,50	396 698,23
Lahjoitustuotot	<u>62 252,51</u>	<u>1 794,28</u>	<u>62 252,51</u>	<u>1 794,28</u>
	62 252,51	1 794,28	62 252,51	1 794,28
TUOTTO/KULUJÄÄMÄ	3 832 439,92	-259 586,40	749 293,97	-1 734 404,23
SIJOITUS- JA RAHOITUSTOIMINTA				
Rahoitustuotot ja kulut				
Rahoitustuotot	704 379,91	817 071,13	704 379,91	817 071,13
Rahoituskulut	<u>-23 892,14</u>	<u>-26 567,63</u>	<u>-695 345,82</u>	<u>-26 567,63</u>
	680 487,77	790 503,50	9 034,09	790 503,50
TUOTTO/KULUJÄÄMÄ	4 512 927,69	530 917,10	758 328,06	-943 900,73
AVUSTUKSET				
Yleisavustukset	<u>1 511 000,00</u>	<u>1 511 000,00</u>	<u>1 511 000,00</u>	<u>1 511 000,00</u>
	1 511 000,00	1 511 000,00	1 511 000,00	1 511 000,00
TILIKAUDEN YLI/ALIJÄÄMÄ	6 023 927,69	2 041 917,10	2 269 328,06	567 099,27

Invalidiliitto ry
VASTAAVAA

9

	Konserni		Invalidiliitto ry	
	31.12.2016	31.12.2015	31.12.2016	31.12.2015
PYSYVÄT VASTAAVAT				
Aineettomat hyödykkeet				
Aineettomat oikeudet	609 300,84	684 694,81	35 958,95	53 584,63
Muut pitkävaikutteiset menot	172 216,74	278 467,70	5 116,63	17 330,12
Konserniliikearvo	1 569 950,85	2 014 618,73	0,00	0,00
	2 351 468,43	2 977 781,24	41 075,58	70 914,75
Aineelliset hyödykkeet				
Maa- ja vesialueet	5 407 571,22	5 347 312,66	608 072,59	624 660,04
Rakennukset ja rakennelmat	87 967 040,49	82 221 048,13	50 825 168,59	48 340 345,37
Koneet ja kalusto	3 794 424,20	3 465 851,35	1 243 546,48	1 030 415,50
Ennakkomaksut ja kesken- eräiset hankinnat	0,00	3 436 466,04	0,00	3 277 485,20
	97 169 035,91	94 470 678,18	52 676 787,66	53 272 906,11
Käyttöomaisuusarvopaperit ja muut pitkäaikaiset sijoitukset				
Osuudet saman konsernin yrityksissä	0,00	0,00	6 807 948,84	6 585 108,52
Saamiset saman konsernin yrityksiltä	0,00	0,00	29 621 785,57	31 116 585,15
Muut osakkeet ja osuudet	2 012 217,98	2 099 870,48	1 624 245,40	1 624 245,40
	2 012 217,98	2 099 870,48	38 053 979,81	39 325 939,07
OMAKATTEISTEN RAHASTOJEN VARAT				
Rahat ja pankkisaamiset	4 983,93	5 237,43	4 983,93	5 237,43
VAIHTUVAT VASTAAVAT				
Vaihto-omaisuus				
Aineet ja tarvikkeet	0,00	16 903,01	0,00	16 903,01
Valmiit tavarat	106 252,48	141 755,86	0,00	18 581,10
	106 252,48	158 658,87	0,00	35 484,11
Lyhytaikaiset saamiset				
Myyntisaamiset	8 648 699,59	9 164 574,44	156 862,40	159 655,46
Myyntisaamiset konserniyrityksiltä	0,00	0,00	25 884,67	87 549,92
Muut saamiset	35 882,82	145 817,26	12 206,23	134 074,58
Siirtosaamiset	2 663 038,35	1 621 373,94	1 237 378,95	1 163 982,65
	11 347 620,76	10 931 765,64	1 432 332,25	1 545 262,61
Rahoitusomaisuusarvopaperit				
Muut arvopaperit	16 188 340,90	9 116 088,28	14 988 340,90	9 116 088,28
Rahat ja pankkisaamiset	21 408 054,42	23 073 174,68	5 149 548,87	6 645 074,42
VASTAAVAA	150 587 974,82	142 833 254,80	112 347 049,00	110 016 906,78

VASTATTAVAA	Konserni		Invalidiliitto ry	
	31.12.2016	31.12.2015	31.12.2016	31.12.2015
OMA PÄÄOMA				
Sidotut rahastot				
Omakatteiset rahastot	4 983,93	5 237,43	4 983,93	5 237,43
Muut sidotut rahastot	29 696 257,35	28 259 076,87	29 696 257,35	28 259 076,87
	<u>29 701 241,28</u>	<u>28 264 314,30</u>	<u>29 701 241,28</u>	<u>28 264 314,30</u>
Muu oma pääoma				
Edellisten tilikausien voitto (tappio)	68 250 602,68	66 208 685,58	61 506 701,72	60 939 602,45
Tilikauden voitto (tappio)	6 023 927,69	2 041 917,10	2 269 328,06	567 099,27
OMA PÄÄOMA YHTEENSÄ	<u>74 274 530,37</u>	<u>68 250 602,68</u>	<u>63 776 029,78</u>	<u>61 506 701,72</u>
VÄHEMMISTÖOSUUS	524 854,49	437 572,43	0,00	0,00
VIERAS PÄÄOMA				
Pitkäaikainen				
Lainat rahoituslaitoksilta	19 022 792,66	17 933 005,63	7 589 042,44	8 586 048,87
Laskennallinen verovelka	232 608,78	233 635,96	0,00	0,00
	<u>19 255 401,44</u>	<u>18 166 641,59</u>	<u>7 589 042,44</u>	<u>8 586 048,87</u>
Lyhytaikainen				
Lainat rahoituslaitoksilta	1 488 363,14	1 759 300,72	997 006,60	1 297 271,27
Saadut ennakot	395 217,50	549 485,43	74 284,62	189 804,91
Ostovelat	2 918 912,03	2 753 914,49	849 458,53	1 038 765,34
Velat saman konsernin yrityksille	0,00	0,00	108 794,69	48 667,11
Muut lyhytaikaiset velat	1 547 267,53	1 863 813,31	401 634,09	512 105,04
Siirtovelat	20 482 187,04	20 787 609,84	8 849 556,97	8 573 228,22
	<u>26 831 947,24</u>	<u>27 714 123,79</u>	<u>11 280 735,50</u>	<u>11 659 841,89</u>
VASTATTAVAA	150 587 974,82	142 833 254,80	112 347 049,00	110 016 906,78

TILINPÄÄTÖS 2016
RAHOITUSLASKELMA

	Invalidiliitto-konserni		Invalidiliitto ry	
	1.1-31.12.2016	1.1-31.12.2015	1.1-31.12.2016	1.1-31.12.2015
Varsinaisen toiminnan rahavirta				
Myynnistä saadut maksut	144 024 896,81	143 614 821,70	41 227 722,87	41 204 245,78
Muista tuotoista saadut maksut				
Maksut toiminnan kuluista	-134 144 449,32	-134 263 501,74	-37 490 688,65	-36 206 341,67
<i>Rahavirta ennen rahoituseriä ja veroja</i>	<u>9 880 447,49</u>	<u>9 351 319,96</u>	<u>3 737 034,22</u>	<u>4 997 904,11</u>
Maksetut korot ja maksut muista toiminnan rahoituskuluista	117 143,84	-491 062,73	-217 131,21	-242 856,43
Saadut korot liiketoiminnasta	304 223,99	675 129,67	223 801,08	408 998,46
Saadut osingot liiketoiminnasta	32 678,36	32 678,36	32 758,42	32 689,88
Maksetut välittömät verot	-1 058 006,13	-257 859,28	0,00	0,00
<i>Rahavirta ennen satunnaisia eriä</i>	<u>9 276 487,55</u>	<u>9 310 205,98</u>	<u>3 776 462,51</u>	<u>5 196 736,02</u>
Toiminnan satunnaisista eristä johtuva rahavirta	0,00	0,00	0,00	0,00
Varsinaisen toiminnan rahavirta A	<u>9 276 487,55</u>	<u>9 310 205,98</u>	<u>3 776 462,51</u>	<u>5 196 736,02</u>
Investointien rahavirta				
Investoinnit aineellisiin ja aineettomiin hyödykkeisiin	-11 281 840,44	-7 227 756,20	-4 582 613,36	-3 788 243,52
Investoinnit konserniyhtiöiden osakkeisiin	-517 874,51	-4 580 000,00	-894 294,00	-148 475,00
Aineellisten ja aineettomien hyödykkeiden luovutustulot	6 943 600,00	452 000,00	6 943 600,00	452 000,00
Myönnetyt lainat tytäryhtiöille	0,00	0,00	-35 000,00	-2 578 107,89
Investoinnit muihin sijoituksiin	-144 262,50	-155 100,00	0,00	0,00
Lainasaamisten takaisinmaksut	0,00	0,00	380 606,00	280 606,00
Luovutustuotot muista sijoituksista	313 200,00	463 862,65	0,00	463 862,65
Saadut korot investoinneista	0,00	0,00	85 237,02	85 237,02
Investointien rahavirta B	<u>-4 687 177,45</u>	<u>-11 046 993,55</u>	<u>1 897 535,66</u>	<u>-5 233 120,74</u>
Rahoituksen rahavirta				
Pitkäaikaisten lainojen nostot	2 698 150,00	856 371,00	0,00	0,00
Pitkäaikaisten lainojen takaisinmaksut	-1 880 327,74	-2 028 881,40	-1 297 271,10	-1 479 327,60
Maksetut osingot ja muu voitonjako	0,00	-112 000,00	0,00	0,00
Rahoituksen rahavirta C	<u>817 822,26</u>	<u>-1 284 510,40</u>	<u>-1 297 271,10</u>	<u>-1 479 327,60</u>
Rahavarojen muutos (A + B + C) lisäys (+) / vähennys (-)	<u>5 407 132,36</u>	<u>-3 021 297,97</u>	<u>4 376 727,07</u>	<u>-1 515 712,32</u>
Rahavarat tilikauden alussa	32 189 262,96	35 210 560,93	15 761 162,70	17 276 875,02
Rahavarat tilikauden lopussa	37 596 395,32	32 189 262,96	20 137 889,77	15 761 162,70

Liitetiedot

Tilinpäätöksen laadintaperiaatteet

1) Arvostusperiaatteet

Mikäli tilinpäätökseen kirjattavissa veloissa tai saamisissa tai muissa erissä on ulkomaanrahan määräisiä saamisia tai velkoja, on ne muutettu Euroopan Keskuspankin vuoden viimeisen päivän noteeraamaan kurssiin. Vaihto-omaisuus on esitetty fifo-periaatteen mukaisesti hankintameno- tai sitä alemman jälleenhankintahinnan tai todennäköisen myyntihinnan määräisenä.

2) Aineelliset ja aineettomat hyödykkeet

Käyttöomaisuuteen kuuluvien aineettomien hyödykkeiden, rakennusten, laitteiden ja kaluston hankintamenot on aktivoitu, ja ne kirjataan vaikutusaikanaan poistoina kyseisen tilikauden kuluksi. Käyttöomaisuuden hankintamenoista on vähennetty saadut avustukset vuodesta 1989 lukien. Tätä ennen toteutettuihin investointeihin saatuja avustuksia ei ole vähennetty aktivoidun käyttöomaisuuden arvosta, vaan avustukset on kirjattu rahastosiirtoina omaan pääomaan.

Poistojen määrittämiseen on käytetty ennalta laadittua poistosuunnitelmaa. Sen mukaiset poistot on laskettu tasa- tai jäännösarvopoistoina hyödykeryhmän taloudellisen käyttöajan perusteella arvioituna seuraavasti:

Rakennukset	4-7%	jäännösarvopoisto
Atk-laitteet	25%	jäännösarvopoisto
Atk-ohjelmistot	5 v	tasapoisto
Muut koneet ja laitteet	25%	jäännösarvopoisto
Muut pitkävaikutteiset menot	5-10 v	tasapoisto

Koy Mannerheimintie 107:n ja IL-Kiinteistöt Oy:n rakentamiseen saadut Raha-automaattiyhdistyksen avustukset on lisätty ko. yhtiöiden käyttöomaisuuden arvoihin. Näiden poistot tehdään avustusten palautusehtojen mukaisessa aikataulussa.

3) Pitkäaikaiset sijoitukset

Osakkeet ja osuudet on kirjattu hankintameno- tai sitä alempaan käypään arvoon. Saamiset konserniyrityksiltä sisältävät kiinteistö- ja asunto-osakeyhtiöiden lainat sekä muut pitkäaikaiset lainat, jotka erääntyvät yli vuoden kuluttua. Saamiset muilta sisältävät muille yrityksille myönnettyt lainat jotka erääntyvät yli vuoden kuluttua.

4) Sisäisten kulujen kirjaaminen ja kohdistaminen

Konsernin ja liiton sisäiset tulot ja menot käsitellään bruttoperiaatteella niin, että tulo kirjataan suoritteen myyneen toiminnanalan tuloihin, ja kulu vastaanottaneen toiminnanalan menoihin.

Talouden ja hallinnon toiminnanalaan kuuluvia kaikkien toiminnanalojen yhteisiä kustannuksia on siirretty muille toiminnanaloille pääasiassa käyttäen hyväksi toiminnanalojen kokonaistuot- toja, henkilöstön lukumäärää tai vastaavin perustein laskettuja jako-sääntöjä. Infrastruktuuriin (tilat, atk-järjestelmät, tietoliikenneverkot ja vastaavat) liittyvät kustannukset on kohdistettu toiminnanaloille neliöiden tai todellisten kustannusten suhteessa.

Järjestötoimintaan sekä ammatilliseen kuntoutukseen liittyvät liiton sisäiset kulut on kirjattu tuloiksi muiden kiinteistöjen sekä talouden ja hallinnon toiminnanalalle. Tytäryhtiöille kohdistetut konsernin sisäiset kulut on kirjattu tuloiksi palvelutalo- ja muiden kiinteistöjen sekä talouden ja hallinnon toiminnanaloille.

5) Vastuut

Konsernin henkilökunnan eläketurva on hoidettu ulkopuolisessa vakuutusyhtiössä. Eläkekulut on kirjattu suoriteperusteisesti. Kattamatonta vastuuta ei ole. Keskustoimiston johtajille, keskustuimiston henkilökunnalle sekä asumispalveluyksiköiden johtajille on laadittu ylimääräiset kollektiiviset eläkesopimukset.

Invalidiliitto on saanut investointeihinsa avustuksia ministeriöiltä, Raha-automaattiyhdistykseltä, kunnilta ja muilta tahoilta. Useimmissa tapauksissa avustuksiin liittyy ehtoja, joiden mukaan avustus on palautettava mikäli omaisuutta ei myöhemmin käytetä alkuperäiseen tarkoitukseensa. Takaisinperinnän takarajana on valtion eri ministeriöiden myöntämien avustusten osalta käytetty 30 vuotta, ja Raha-automaattiyhdistyksen avustusten osalta 20 vuotta. Kaluston osalta palautusaikana on käytetty 10 vuotta.

6) Tuloslaskelman esittämistapa

Tuloslaskelmassa kunkin toiminnanalan tuotot ja kulut on koottu kyseisen toiminnanalan tiedoista. Raha-automaattiyhdistyksen myöntämän kohdennetut avustukset ja toiminta-avustukset on kirjattu tuloslaskelmaan järjestö- ja vaikuttamistoiminnan toiminnanalan julkisiksi avustuksiksi.

Järjestötoiminnan toiminnanalan tuloslaskelmassa on eritelty omaksi kohdakseen myönnetty avustukset. Avustuksia on myönnetty mm. paikallisyhdistystoimintaan, jouluavustuksina sekä kehitysyhteistyökohteisiin.

Konsernitilinpäätöksen laadintaperiaatteet

Konsernitilinpäätös on laadittu emo- ja tytäryhtiöiden tuloslaskelmien ja taseiden yhdistelminä, joista on eliminoitu samaan toimintoon liittyvät sisäiset tuotot ja kulut, voitonjako, saamiset ja velat sekä keskinäinen osakeomistus.

Invalidiliiton liiketoimintaa harjoittavien tytäryhtiöiden tuotot ja kulut sisällytetään konsernituloslaskelman pääryhmään varainhankinta siltä osin, kun tytäryhtiöiden toiminta ei ole Invalidiliiton ry:n säännöissä määriteltyä varsinaista toimintaa.

Konsernin sisäinen osakeomistus on eliminoitu hankintamenomenetelmää käyttäen. Osakkuus- ja yhteisomistusyhtiöt on yhdistelty konsernitilinpäätökseen pääomaosuus-menetelmällä.

Laajuus Konsernitilinpäätökseen sisältyvät seuraavat yhteisöt:

Nimi	Kotipaikka	Omistusosuus
Oy Mobility Finland Ab	Helsinki	100 %
Mobilityn tytäryhtiöt:		
Invalidiliiton Asumispalvelut Oy	Helsinki	100%
Invalidiliiton Kuntoutus Oy	Helsinki	100 %
Medimaster Oy	Helsinki	100 %
Invatieto Oy	Helsinki	100 %
Lapin Kuntoutus Oy	Rovaniemi	60,00%
Erilliset kiinteistöyhtiöt:		
IL-Kiinteistöt Oy	Helsinki	100 %
Koy Helsingin Koskelantie 22-24	Helsinki	100 %
Koy Mannerheimintie 107	Helsinki	100 %
As. Oy Helsingin Kimmontie 5	Helsinki	100 %
As. Oy Järvenpään Mannilantie 14b	Järvenpää	100 %
As. Oy Järvenpään Mannilantie 16	Järvenpää	100 %
Koy Mannilantie 12-14	Järvenpää	100 %
Koy Järvenpään Kuntotalo	Järvenpää	100 %
Kiinteistö Oy Neurotalon Pysäköinti	Helsinki	84,90%
Kiinteistö Oy Kumpulantie 1	Helsinki	52,12%
Kiinteistöosakeyhtiö Neurotalo	Helsinki	51,31%
As Oy Helsingin Juhana Herttuantie 17	Helsinki	42,50%
As Oy Kuopion Kukkonen	Kuopio	25,25%

Taseen ulkopuoliset vastuut

Tiedossa ei ole toimintakertomuksessa tai liitetiedoissa esitettyjen vastuiden lisäksi muita taseen ulkopuolisia vastuuta.

TILINPÄÄTÖKSEN LIITETIEDOT

TUOSLASKELMA

	Invalidiliitto- konserni		Invalidiliitto ry	
	1.1-31.12.2016	1.1-31.12.2015	1.1-31.12.2016	1.1-31.12.2015
1) Kokonaistuotot ja kulut				
Kokonaistuotot	148 843 232,78	144 578 942,57	45 406 023,66	41 806 398,52
Kokonaiskulut	142 819 305,10	142 537 025,47	43 136 695,60	41 239 299,25
Tulos	<u>6 023 927,69</u>	<u>2 041 917,10</u>	<u>2 269 328,06</u>	<u>567 099,27</u>
2) Henkilöstökulut				
Palkat ja palkkiot	71 973 896,62	71 558 904,07	15 148 792,20	14 546 107,77
Eläkekulut	13 252 429,19	13 040 911,38	2 825 674,01	2 660 688,78
Muut henkilösivukulut	4 378 230,00	3 946 815,80	1 018 355,28	755 015,15
	<u>89 604 555,81</u>	<u>88 546 631,25</u>	<u>18 992 821,49</u>	<u>17 961 811,70</u>
3) Johdon palkat ja palkkiot				
Hallitus ja toimitusjohtaja	970 138,90	694 765,90	33 250,00	36 720,00
	<u>970 138,90</u>	<u>694 765,90</u>	<u>33 250,00</u>	<u>36 720,00</u>
(Invalidiliiton tiedot sisältävät vain hallituksen palkat ja palkkiot)				
4) Henkilöstön lukumäärä				
Sosiaali- ja järjestötoiminta	101	106	101	106
Asumispalvelut	1 567	1 490	0	0
Kuntoutus ja koulutus	721	731	275	251
Muut	76	85	75	83
	<u>2 464</u>	<u>2 412</u>	<u>452</u>	<u>440</u>
5) Poistot ja arvonalentumiset				
Rakennuksista	3 971 763,87	3 886 450,30	2 369 113,81	2 319 491,15
Koneista ja kalusteista	1 341 331,14	1 205 718,64	397 267,88	320 721,05
Aineettomista hyödykkeistä	825 892,11	594 776,62	42 834,58	81 015,19
	<u>6 138 987,12</u>	<u>5 686 945,57</u>	<u>2 809 216,27</u>	<u>2 721 227,39</u>

TULOSLASKELMA

	Invalidiliitto- konserni		Invalidiliitto ry	
	1.1-31.12.2016	1.1-31.12.2015	1.1-31.12.2016	1.1-31.12.2015
6) Rahoitustuotot ja -kulut				
Osinkotuotot				
Saman konsernin yrityksiltä	0,00	0,00	0,00	0,00
Muilta	32 758,42	32 689,88	32 758,42	32 689,88
	32 758,42	32 689,88	32 758,42	32 689,88
Korkotuotot ja muut tuotot pysyvien vastaavien sijoituksista				
Korkotuotot konsernin yrityksiltä	0,00	0,00	132 990,59	85 237,02
Korkotuotot muilta	0,00	0,00	0,00	0,00
	0,00	0,00	132 990,59	85 237,02
Muut korko- ja rahoitustuotot				
Myyntituotot muilta	153 542,77	493 618,50	72 252,62	362 429,37
Korkotuotot muilta	17 594,07	71 027,71	11 247,31	46 313,02
	171 136,84	564 646,21	83 499,93	408 742,39
Korkokulut ja rahoituskulut				
Korkokulut muille	167 727,73	230 877,50	50 332,29	78 369,17
Muut rahoituskulut muille	44 907,41	22 572,56	3 057,64	3 498,35
Arvonlennukset	0,00	0,00	671 453,68	0,00
	212 635,14	253 450,06	724 843,61	81 867,52
Rahoitustuotot ja -kulut	-8 739,88	343 886,03	-475 594,67	444 801,77
7) Tuloverot				
Tuloverot tilikaudelta	792 341,43	732 660,24	0,00	21 390,13
	792 341,43	732 660,24	0,00	21 390,13

Rahoitustuottojen ja -kulujen liitetietoihin on koottu tuloslaskelmasta Sijoitus- ja rahoitustoiminnan ulkoisten rahoitustuottojen ja -kulujen lisäksi muihin toimintoihin kuuluvat rahoitustuotot ja -kulut.

Invalidiliitto kirjasi tilikaudella 1.1.-31.12.2016 arvonalennuksen liiton omistamien Koy Kumpulantie 1-nimisen yhtiön osakkeisiin tehdyn laaditun arvon määrittelyn perusteella.

TILINPÄÄTÖKSEN LIITETIEDOT

TASE

	Invalidiliitto ry						
9) Pysyvät vastaavat	Kirjanpitoarvo 01.01.2016	Lisäykset	Vähennykset	Saadut inves- tointiaavustukset	Siirrot ryhmien välillä	Tilikauden sumu-poistot	Kirjanpitoarvo 31.12.2016
Aineettomat hyödykkeet							
Aineettomat oikeudet	53 584,63	13 576,33	580,92	0,00	0,00	30 621,09	35 958,95 ok
Muut pitkävaikutteiset menot	17 330,12	0,00	0,00	0,00	0,00	12 213,49	5 116,63 ok
Yhteensä	70 914,75	13 576,33	580,92	0,00	0,00	42 834,58	41 075,58
Aineelliset oikeudet							
Maa- ja vesialueet	624 660,04	0,00	16 587,45	0,00	0,00	0,00	608 072,59 ok
Rakennukset	48 340 345,37	3 959 219,09	2 382 767,26	0,00	3 277 485,20	2 369 113,81	50 825 168,59 ok
Koneet ja kalusto	1 030 415,50	623 817,94	13 419,08	0,00	0,00	397 267,88	1 243 546,48 ok
Keskeneräiset hankkeet	3 277 485,20	0,00	0,00	0,00	-3 277 485,20	0,00	0,00 ok
Yhteensä	53 272 906,11	4 583 037,03	2 412 773,79	0,00	0,00	2 766 381,69	52 676 787,66
Sijoitukset							
Osakkeet saman konsernin yrityksissä	6 585 108,52	894 294,00	671 453,68	0,00	0,00	0,00	6 807 948,84 ok
Saamiset saman konsernin yrityksiltä	31 116 585,15	0,00	1 494 799,58	0,00	0,00	0,00	29 621 785,57 ok
Muut osakkeet ja osuudet	1 624 245,40	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	1 624 245,40 ok
Yhteensä	39 325 939,07	894 294,00	2 166 253,26	0,00	0,00	0,00	38 053 979,81
Pysyvät vastaavat yhteensä	92 669 759,94	5 490 907,36	4 579 607,97	0,00	0,00	2 809 216,27	90 771 843,05

Muut osakkeet ja osuudet kohtaan sisältyy julkisesti noteerattuja arvopapereita, joiden kirjanpitoarvo 31.12.2016 oli 127 862,75 euroa, ja vastaava markkina-arvo 946 168,25 euroa.

Invalidiliitto-konserni							
TASE	Kirjanpitoarvo 01.01.2016	Lisäykset	Vähennykset	Saadut inves- tointiavustukset	Siirrot ryhmien välillä	Tilikauden sumu-poistot	Kirjanpitoarvo 31.12.2016
9) Pysyvät vastaavat							
Aineettomat hyödykkeet							
Aineettomat oikeudet	684 694,81	173 908,54	580,92	0,00	0,00	248 721,59	609 300,84
Muut pitkävaikutteiset menot	278 467,70	51 923,71	0,00	0,00	0,00	158 174,67	172 216,74
Liikearvo	2 014 618,73	0,00	25 672,02	0,00	0,00	418 995,85	1 569 950,86
Yhteensä	2 977 781,24	225 832,25	26 252,94	0,00	0,00	825 892,11	2 351 468,44
Aineelliset oikeudet							
Maa- ja vesialueet	5 347 312,66	76 846,01	16 587,45	0,00	0,00	0,00	5 407 571,23
Rakennukset	82 221 048,13	8 664 065,04	2 382 774,85	0,00	3 436 466,04	3 971 763,87	87 967 040,49
Koneet ja kalusto	3 465 851,35	1 683 323,07	13 419,08	0,00	0,00	1 341 331,14	3 794 424,20
Keskeneräiset hankkeet	3 436 466,04	0,00	0,00	0,00	-3 436 466,04	0,00	0,00
Yhteensä	94 470 678,18	10 424 234,12	2 412 781,38	0,00	0,00	5 313 095,01	97 169 035,91
Sijoitukset							
Muut osakkeet ja osuudet	2 099 870,48	144 262,50	231 915,00	0,00	0,00	0,00	2 012 217,98
Yhteensä	2 099 870,48	144 262,50	231 915,00	0,00	0,00	0,00	2 012 217,98
Pysyvät vastaavat yhteensä	99 548 329,90	10 794 328,87	2 670 949,32	0,00	0,00	6 138 987,12	101 532 722,33

TILINPÄÄTÖKSEN LIITETIEDOT
TASE

	Invalidiliitto- konserni		Invalidiliitto ry	
	31.12.2016	31.12.2015	31.12.2016	31.12.2015
10) Pitkäaikaiset saamiset				
Lainasaamiset	0,00	0,00	29 621 785,57	31 116 585,15
Yhteensä	0,00	0,00	29 621 785,57	31 116 585,15
11) Vaihto-omaisuus				
Aineet ja tarvikkeet	0,00	16 903,01	0,00	16 903,01
Valmiit tuotteet/ tavarat	106 252,48	141 755,86	0,00	18 581,10
Yhteensä	106 252,48	158 658,87	0,00	35 484,11
12) Saamiset saman konsernin yhtiöiltä				
Myyntisaamiset	0,00	0,00	25 884,67	87 549,92
Siirtosaamiset	0,00	0,00	128 377,40	392 251,02
Yhteensä	0,00	0,00	154 262,07	479 800,94
13) Olennaiset siirtosaamiset				
Jaksotetut avustustuotot (RAY)	23 979,00	215 550,96	23 979,00	215 550,96
Muut siirtosaamiset	2 639 059,35	1 405 822,98	1 213 399,95	948 431,69
Yhteensä	2 663 038,35	1 621 373,94	1 237 378,95	1 163 982,65
14) Oma pääoma				
Sidottu oma pääoma				
Omakatteiset rahastot	4 983,93	5 237,43	4 983,93	5 237,43
Muut sidotut rahastot	29 696 257,35	28 259 076,87	29 696 257,35	28 259 076,87
Yhteensä	29 701 241,28	28 264 314,30	29 701 241,28	28 264 314,30
Muu oma pääoma				
Ed. vuosien yli/alijäämät	68 250 602,68	66 208 685,58	61 506 701,72	60 939 602,45
Tilikauden yli/alijäämä	6 023 927,69	2 041 917,10	2 269 328,06	567 099,27
Yhteensä	74 274 530,37	68 250 602,68	63 776 029,78	61 506 701,72
Oma pääoma yhteensä	103 975 771,65	96 514 916,98	93 477 271,06	89 771 016,02
Sidottujen rahastojen pääomiin kuuluvat käyttötarkoitukseltaan sidottujen testamenttien tai muiden lahjoitusten pääomat sekä Järvenpään koulutuskeskukseen liittyvät valtionosuudet, jotka on varattu käytettäväksi koulutuskeskuksen tuleviin käyttö- ja investointimenoihin.				
Asunto Oy Järvenpään Mannilantie 14 b:n, Kiinteistö Oy Mannilantie 12-14:n ja IL-Kiinteistöt Oy:n asuintalovaraukset ja poistoero, yhteensä 1 163 043,88 euroa, on jaettu konsernitilinpäätöksessä omaan pääomaan ja laskennalliseen verovelkaan				
16) Lainat, jotka erääntyvät 5 vuoden tai pitemmän ajan kuluttua				
Rahalaitoslainat	14 259 047,89	12 743 284,97	4 686 419,52	5 333 949,64
Yhteensä	14 259 047,89	12 743 284,97	4 686 419,52	5 333 949,64
17) Olennaiset siirtovelat				
Jaksotetut henkilöstökulut	10 011 963,00	9 989 091,58	612 504,36	718 120,08
Keräysvarat investointeihin	84 093,96	84 093,96	84 093,96	84 093,96
RAY-avustukset	5 745 278,40	5 796 853,31	5 745 278,40	5 796 853,31
Muut siirtovelat	4 640 851,68	4 917 570,99	2 407 680,25	1 974 160,87
Yhteensä	20 482 187,04	20 787 609,84	8 849 556,97	8 573 228,22

TILINPÄÄTÖKSEN LIITETIEDOT

TASE	Invalidiliitto- konserni		Invalidiliitto ry	
	31.12.2016	31.12.2015	31.12.2016	31.12.2015
18) Velat saman konsernin yrityksille				
Ostovelat	0,00	0,00	108 794,69	48 667,11
Siirtovelat	0,00	0,00	27 297,54	168 561,96
Yhteensä	0,00	0,00	136 092,23	217 229,07

19) Annetut vakuudet, vastuusitoumukset ja muut vastuut

Rahalaitoslainat	12 399 581,88	10 808 201,55	474 475,12	999 215,34
Panttikirjojen nimellisarvot	19 256 604,69	19 386 344,69	1 783 242,00	5 612 982,00
Rahalaitoslainat	8 111 573,92	8 884 104,80	8 111 573,92	8 884 104,80
Arvopapereiden kirjanpitoarvo	1 781 496,00	1 781 496,00	1 781 496,00	1 781 496,00

Leasing-, vuokra- ja muut vastuut

Seuraavana vuonna	3 838 420,84	3 344 612,57	860 155,13	446 025,62
Yli vuoden kuluttua	25 812 654,42	26 087 557,77	254 761,34	411 667,39
Yhteensä	29 651 075,26	29 432 170,34	1 114 916,47	857 693,01

Invalidiliiton tytäryhtiö Oy Mobility Finland Ab on tehnyt miljoonan euron sijoitussitoumuksen Palvelurahasto Ky:n. Palvelurahasto on Korona Invest Oy:n hallinnoima 40,0 miljoonan euron suuruinen rahasto, joka tekee sijoituksia sosiaali- ja terveyspalveluiden lisäksi myös muita julkisia palveluja tuottaviin yrityksiin. Sijoitussitoumuksesta oli vuoden 2016 lopussa käytetty 0,6 miljoonaa euroa.

Invalidiliitto on antanut takauksen tytäryhtiöidensä Invalidiliiton Kuntoutus Oy:n ja Invalidiliiton Asumispalvelut Oy:n leasingpuitesopimukseen. Takauksen suuruus 31.12.2016 oli 613 197,00 euroa.

20) Omaisuus, jonka hankkimiseen saatu avustusta palautusehdoin**Tasearvo**

Rakennukset	34 728 111,27	32 656 763,05	9 751 444,46	11 609 470,79
Kalustot	34 995,62	145 418,48	0,00	0,00
Yhteensä	34 763 106,89	32 802 181,53	9 751 444,46	11 609 470,79

Saadut avustukset

Rakennukset	39 112 516,36	40 625 911,16	24 833 599,64	27 962 714,44
Kalustot	702 100,00	702 100,00	0,00	0,00
Yhteensä	39 814 616,36	41 328 011,16	24 833 599,64	27 962 714,44

Invalidiliiton omistamiin arava-rahoitteisiin palvelutalokiinteistöihin liittyy kyseistä rahoitusta säätelevästä lainsäädännöstä johtuvia myyntirajoituksia. Näiden arava-rahoitteisten rakennusten kirjanpitoarvo vuoden 2016 tilinpäätöksessä on 11 636 365,70 euroa.

21) Tilintarkastajan palkkiot

Tilintarkastuspalkkiot	79 000,00	79 500,00	40 000,00	42 000,00
Tilintarkastuslain 1 § 1 mom.				
2 kohdassa tark. toimeksiannot	17 314,00	14 646,00	16 714,00	14 646,00
Veroneuvonta	1 999,00	5 941,00	1 800,00	5 550,00
Muut palvelut	24 700,00	15 312,00	1 000,00	10 712,00
	123 013,00	115 399,00	59 514,00	72 908,00

TILINPÄÄTÖKSEN LIITETIEDOT
TASE

15) Rahastot	Invalidiliitto ry			Annetut	
	Saldo 1.1.	Tuotot	Kulut	avustukset	Saldo 31.12.
Omakatteiset rahastot					
Pertti Sankilampi	5 237,43	0,00	0,00	-253,50	4 983,93
Yhteensä	5 237,43	0,00	0,00	-253,50	4 983,93
Muistorahastot					
Sulo Hiltunen	54 339,30	0,00	0,00	-24 508,89	29 830,41
Helvi ja Erkki Peltonen	18 959,50	0,00	0,00	-2 018,00	16 941,50
Anni ja Tauno Oksanen	35 102,58	0,00	0,00	-35 102,58	0,00
Irmeli Korhonen	169 309,67	0,00	0,00	0,00	169 309,67
Tauno Koistinen	76 267,24	0,00	0,00	-25 625,11	50 642,13
Aino Manninen	10 627,23	0,00	0,00	0,00	10 627,23
Olga ja Pekka Korpiranta	477 529,45	15 228,72	0,00	0,00	492 758,17
Elina ja Otto Sinkkonen	72 344,00	0,00	0,00	-15 160,55	57 183,45
Siun rahasto	74 822,85	0,00	0,00	-51 286,70	23 536,15
John ja Kirsti Syring	72 510,98	0,00	0,00	-72 510,98	0,00
Yhteensä	1 061 812,80	15 228,72	0,00	-226 212,81	850 828,71
Muut sidotut rahastot					
Tutkimusrahasto	13 994,74	0,00	0,00	-13 994,74	0,00
Järvenpään koulutuskeskus					
Järvenpään koulutuskeskus	27 181 419,33	1 664 009,31	0,00	0,00	28 845 428,64
Muut rahastot	1 850,00	0,00	0,00	-1 850,00	0,00
Yhteensä	27 183 269,33	1 664 009,31	0,00	-1 850,00	28 845 428,64

Muistorahastot ovat testamentin tai lahjan antajan tiettyyn käyttötarkoitukseen myöntämiä varoja, joiden käytöstä päättää kunkin rahaston säännöissä määrätty taho. Nämä varat säilytetään yhdessä liiton muiden varojen kanssa. Omakatteisten rahastojen varat säilytetään erillään liiton muista varoista.

Muistorahastojen käyttö esitetään tuloslaskelmassa samassa toiminnanalakohteisessa laskelmassa kuin niiden tuloutuskin esitetään.

Sidottujen rahastojen tuotot ovat pääosin korkotuottoja, Korpirannan rahaston tuotot ovat vuokratuottoja.